

Gyepkezelés a fokozottan veszélyeztetett életközösségek megőrzése céljából a Putnoki dombság területén ¹

Szerkesztette: Hudák Katalin

Putnoki dombság

A Putnoki-dombság 200-400 m tengerszintfeletti átlagmagasságú (maximum 444 méter, minimum 139 méter), D-i, DK-i csapású völgyekkel felszabdalt medence-dombság. Felszínének mintegy 20-30%-a – többnyire laza üledékekből felépülő – tetőfelszín, völgyközi hát, ill. folyóártér, kb. 5 %-a teraszfelszín, 55 %-a pedig hegylábi és domblábi lejtő. Az egész dombságra jellemzőek a lejtős tömegmozgásos folyamatok és formák, a talajerózió különösen intenzív a déli kitétséggű lejtőkön és a völgyfőkön.

A Putnoki-dombság felszínének több mint 2/3-át agyagos, homokos üledékek fedik, a Ny-i, DNy-i részen homokkő, márga (20%), D-en kis kiterjedésben (5% alatt) vulkáni tufa található a felszín közelében. A feltöltődő medencére jellemző üledékegyüttes miocén rétegeiben jelentős barnakőszén-vagyron található (10 Mt). A felszínt jelentős kiterjedésben pleisztocén vályog, a déli részeken löszderivátum fedi.

Mint a Bükk- és az Aggteleki-hegység közti medence, rétegvizekkel is ellátott. A Putnoki dombság a Sajóba tartó kisebb (Keleméri-, Szörnyűvölgyi-, Szuponya-patak) és nagyobb (Szuha-patak és mellékágai: Csögös-, Imolai-, Ormos-, Mák-patak) vízfolyások, valamint a Bódvába folyó Szuhogyi-patak, továbbá a Rét- és a Telekes-patak felső vízgyűjtőjére terjed ki.

A Putnoki-dombság területének 82%-át harmadidőszaki üledékeken képződött, agyagos vályog mechanikai összetételű agyagbemosódásos barna erdőtalajok borítják. Erdősültsége mintegy 55%-os; de jelentős a füves területek aránya (21%) is. A kistájba a Sajó völgyet szegélyező csernozjom barna erdőtalajok is áthúzódnak, kiterjedésük azonban nem számottevő (1%). A Szuha völgyében a réti öntések a kistáj mintegy 8%-át teszik ki. Háromnegyed részben szántók, negyed részben rétek.

A Putnoki-dombság mérsékeltén hűvös, de a hűvös határán, mérsékeltén száraz, de közel a mérsékeltén nedves típushoz – ez jellemzi a kistáj éghajlatát. A kistáj növényföldrajzi besorolása alapján a Pannóniai flóratartomány Északi-középhegység flóraidékének Tornense flórajárásába tartozik. Potenciális növénytársulásai közé a szubmontán égerligetek, keményfás ligeterdők, pannon cseres-tölgyesek, cseres-kocsánytalan tölgyesek, és a gyertyános kocsánytalan tölgyesek sorolhatók. Jellemzőek a patakmenti

¹ Megjelent a következő kiadványban: Molnár Zs., Hudák K., Rév Sz., Czirbik Cs., Pándi I. (szerk.) (2006): A VII. MÉTA-TÚRA túravezető füzet. Kézirat, MTA ÖBKI, Vácrátót.

magaskórós társulások, magassásosok, sédbúzás mocsárrétek is. Lágyszárú fajai közül gyakoribbak a sásfélék (*Carex montana*, *C. pilosa*, *C. digitata*, *C. tomentosa*, stb.), a tollas szálkaperje (*Brachypodium pinnatum*), és olyan védett fajok, mint a csillagos őszirózsa (*Aster amellus*), az örménygyökér (*Inula helenium*), a Szentlászló-tárnics (*Gentiana cruciata*), a fehér zanót (*Chamaecytisus albus*), stb.

Határai nyugaton az országhatár, északon az Aggteleki-hegység, keleten a Rudabányai-hegység, a Szalonnai-hegység, valamint a Szendrői-rögvidék, délen pedig a Sajó-völgy kistájak.

Buda-völgy

A Buda-völgy a keleméri határban elhelyezkedő, ujjszerűen elágazódó völgy. A terület alapvetően három markánsan elkülönülő élőhelytípusból áll. Jelentős része szinte teljesen elnádásodott, hiszen a völgytalpi üde körülmények és a legeltetés-kaszálás felhagyása kedvezett e folyamatnak. A nádasodást a szinte évi rendszerességgel kialakuló tüzek is segítették.

A jelenleg látható gyom-nádas nem jelent különösebb természeti értéket, fajkészlete is szegényes. A nád között csupán néhány %-os borítással bírnak a *Carex gracilis*, *Caltha palustris*, *Stachys palustris*, *Lysimachia vulgaris*.

A kezelés célja ezen a területen elsősorban az volt, hogy a fajszegény nádas olyan üde élőhelyé alakítsuk, ahol a térségben fészkelő haris számára a jelenleginél ideálisabb feltételeket teremthetünk.

Első lépésben a szárazúzózás mellett döntöttünk. A beavatkozásra nyár végén, ősz elején kerül sor. A lezúzott szerves anyagot rendsodrással, és rendsodrás nélkül bálázzuk fel, és távolítjuk el a területről. A beavatkozást kísérő vizsgálatok arra keresnek választ, hogy a szárazúzózos technológia segíti-e egy fajgazdag rét kialakulását, ha igen, milyen időn belül ad erre lehetőséget, s a szárazúzott növényi rész hányad része marad a területen mint avar, és milyen gyorsan bomlik le, növelve a talaj szervesanyagtartalmát.

A másik élőhelytípus egy hajdani kaszált gyepből kialakult parlagterület, melyen 6-8 éve szántóföldi műveléssel próbálkoztak. Jelenlegi állapota üde kaszálórét, jelentős mértékű gyomosodással. A területen a fokozottan védett harisnak és a nagy tűzlepkének jelentős állománya él.

Itt a gyomfajok kiszorítása és egy természetközeli gyep kialakítása a cél.

A kezelés a terület évi kétszeri kaszálását jelenti, ahol a szénát forgatják, rendsodrózzák és bálázzák.

A harmadik élőhelytípus a nem zsombékoló magassásrét, mely a völgy északnyugati ágát jellemzi.

A kezelni kívánt terület összesen 8 hektár, mely szerződés alapján teljes egészében a Magyar Madártani Egyesület Gömői Helyi Csoportja vagyongézelésében áll.

Egres-kút környéke, Pócsparlag-oldal rétje, Bikk oldal rétje, Rácsa-völgy (Kelemér):

A célzott kutatási területek között a legértékesebb élőhelykomplex. Különösen kiemelkedő az Egres-kút környéke.

A terület a keleméri szőlőhegy alatt, a Zádorfalvát Kelemérrel összekötő közút keleti oldala mentén húzódik végig, közel 50 hektáros kiterjedéssel. Legmagasabb pontja 260 m, legalacsonyabb pontja pedig 230 m-en van. A terület keletről nyugat felé lejt, de a délkelet felé nyúló oldalvölgy lejtése északnyugatnak tart.

A területen végighúzódó időszakos vízfolyás gyűjti és vezeti le a dombokról leszivárgó vizeket.

A mély fekvésű völgyrészen alapvetően réti talaj a jellemző, míg az oldalak erodálódott barna erdei talajok.

A területe egy része a Buda-völgyhöz hasonlóan elnádásodott, a Kelemér felé eső része azonban nagyon jó állapotú.

A tervezett vizsgálati terület a Putnoki-dombság egyik legjelentősebb harisélőhelye is. Egy igen kis részét még néhány évvel ezelőtt kaszálták, de a nem nádasodott részre is jellemző a biomassza felhalmozódása.

Nagy botanikai értéket jelent ezen a területen az örménygyökér (*Inula helenium*) és a hússzínű ujjaskosbor (*Dactylorhiza incarnata*), a békakonty (*Listera ovata*), a Szentlászló-tárnics (*Gentiana criciata*), értékes fajai pedig a mocsári csorbóka (*Sonchus palustris*), réti legyezőfű (*Filipendula ulmaria*), mocsári nőszirm (*Iris pseudacorus*).

Az értékes fajok mellett azonban meg kell említeni azt is, hogy ezen a területrészen található a legnagyobb számban és kiterjedésben az özönnövénynek számító kanadai aranyvessző (*Solidago canadensis*), valamint az akác (*Robinia pseudo-acacia*).

Ezt a területet minden évben károsították a gyújtogatások eredményeként kialakult tüzek.

A területen alapvetően jól vizsgálható a különböző kaszálásos területkezelések hatása, illetve a biomassza hasznosításának módjai.

Kezelnit kívánt kutatási terület: 20 hektár, mely szerződés alapján teljes egészében az Egyesület vagyongazdálkodásában áll.

Felhasznált irodalom:

Marosi-Somogyi szerk. 1990 Magyarország Kistájainak katasztere, MTA Földrajztudományi Intézet, Budapest
Visnyovszky Tamás 2003 Fokozottan veszélyeztetett életközösségek megőrzése a Putnoki dombság területén, Pályázati beszámoló, MME Gömőri csoport, Jósvalfő